

(Ne)spregledano iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije

SKRIVNOSTNI TILAKOCEFALNI RAKI

Besedilo in foto: Matija Križnar

Raznolikost in pestrost organizmov se je skozi geološko zgodovino v mnogih primerih drastično spreminjala. Del teh bitij se je ohranil v fosilni obliki, ki jih danes odkrivamo povsod po svetu. Mnoge skupine organizmov se niso ohranile do današnjih dni in so izumrle v različnih obdobjih. To velja tudi za zelo skrivnostne in šele konec 20. stoletja prepoznane tilakocefalne rake, ki jih uvrščamo v razred Thylacocephala. Ti fosilni členonožci so na prvi pogled podobni ostrakodnim rakom, vendar imajo bolj opazne nožice in očesa, ki kukajo izpod prednjega dela oklepa (karapaksa). Posamezni rodovi in vrste imajo značilne ornametacije (prečne brazde in podobno) ter oblike oklepov. Ti majhni členonožci so živeli skozi dolgo obdobje od silurja do srede krede, torej več kot 300 milijonov let.

Tudi v Sloveniji smo pred leti naleteli na nekatere njihove drobne oklepe. V srednjetriasnih kamninah Kamniško-Savinjskih Alp so odkrili več vrst tilakocefalnih rakov, ki še niso temeljito raziskani. Podobno velja tudi za tilakocefalne rake iz nekoliko mlajših triasnih plasti izpod Triglava. Na najdišču nad dolino Vrat so paleontologi našli in nabrali več primerkov teh členonožcev. Seveda so bili nekateri fosili pred tem tudi fotografirani na mestu najdbe. Triasni ostanki tilakocefalnih rakov so trenutno edini najdeni v Sloveniji, čeprav bi jih lahko pričakovali tudi v nekaterih krednih plasteh Krasa.

Oklep triasnega tilakocefalnega raka, fotografiran na najdišču nad dolino Vrat v Julijskih Alpah. Oklep je dolg približno 12 mm in je naravno izlužen na površini.

VELIKI STRIGOŠ, V SLOVENIJI IZUMRLA VRSTA HROŠČA

Besedilo in foto: Tomi Trilar

Veliki strigoš (*Cerambyx welensii*) je hrošč, ki ga uvrščamo v družino kozličkov (Cerambycidae). Razširjen je v državah severnega Sredozemlja od Pirenejskega polotoka in jugozahodne Francije do Črnega in Egejskega morja. Na severu seže do Madžarske in Slovaške. V Aziji živi v južni Turčiji, Libanonu, Izraelu in Jordaniji. V Sloveniji je bil najden le v Vipavski dolini, na to populacijo pa nas danes opominjata le še dobrih 100 let stara muzejska primerka.

Anton Karl Vincenc Bianchi (1858–1933) je služboval kot uradnik v takratni ajdovski posojilnici. V 19. stoletju je opravil obsežne raziskave hroščev Vipavske doline. Njegova zbirka hroščev je izjemno dragocen dokument o nekdanji favni hroščev tega območja in priča o okoljskih spremembah v preteklem stoletju.

Zbirka je v Prirodoslovni muzej Slovenije verjetno prišla leta 1946. Ker je bila shranjena v velikih dvodelnih škatlah s šotno podlago, ni bila varna pred škodljivci. Zato se je takratni kustos Alfonz Gspan odločil, da osebkje preloži in vključi v zbirko hroščev, ki je nastala z združitvijo zbirk različnih entomologov (Gspana, Stussinerja in Staudacherja). Po letu 1982 je Savo Brelih vse Bianchijeve hrošče, zbrane na ozemlju Slovenije, restavriral, ponovno določil in uvrstil v *Osrednjo zbirko hroščev Slovenije*.

Veliki strigoš velja v Sloveniji za izumrlo vrsto. Na sliki sta primerka iz Bianchijeve zbirke, ki sta bila ulovljena pred dobrimi 100 leti.